

Oszacowanie rozpowszechnienia hazardu oraz przekonania dotyczące gier na pieniądze – na podstawie badań CBOS i KBPN

Z badania CBOS i KBPN wynika, że symptomy problemu z hazardem wśród graczy częściej mają mężczyźni niż kobiety, osoby poniżej 18. roku życia i ludzie bardzo młodzi, z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym oraz osoby oceniające swoją sytuację materialną jako złą.

W latach 2018-2019 Centrum Badania Opinii Społecznej wspólnie z Krajowym Biurem do spraw Przeciwdziałania Narkomanii realizowało projekt „Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019”. Jego celem było kompleksowe zbadanie problematyki uzależnień behawioralnych przy użyciu zarówno ilościowych, jak i jakościowych narzędzi badawczych. Częściowo było to powtórzenie projektu realizowanego w latach 2011/2012 oraz 2014/2015, co pozwala na wskazanie zmian zachodzących w tym obszarze. Część jakościowa badania dotyczyła problemowego korzystania z nowych mediów – nadmiernego uczestnictwa w mediach społecznościowych. Z kolei w obszarze zainteresowania części ilościowej leżały następujące zaburzenia zachowania: hazard, uzależnienie od pracy, internetu, zakupów, a także nadmierne korzystanie z mediów społecznościowych i używanie smartfonów.

Poniżej przedstawiono wybrane wyniki badania ilościowego dotyczące uzależnienia od hazardu. Pełny tekst raportu dostępny jest na stronie KBPN.

Rozpowszechnienie gier na pieniądze

Pierwszym celem badania ilościowego było oszacowanie rozpowszechnienia wśród Polaków grania na pieniądze. W tym celu badanym przedstawiono listę dziesięciu różnych gier (znalazły się na niej: gry liczbowe Totalizatora Sportowego, zdraпки, loterie/konkursy SMS-owe, automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi, zakłady bukmacherskie poza internetem, karty (poza kasynem i poza internetem), gry i zakłady (bez względu na rodzaj) w internecie, gry w kasynie (poza internetem)

– ruletka, wyścigi konne lub innych zwierząt – na torze. I poproszono, by wskazali, w które z nich grali w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie. Jako „graczy” zdefiniowano osoby, które przynajmniej raz w ciągu roku poprzedzającego badanie zagrały w jedną z gier wymienionych na liście. Takie osoby stanowiły 37,1% badanych, zaś niegrający – 62,9%. W porównaniu z rokiem 2014 odsetek graczy wzrósł o 2,9 punktu procentowego.

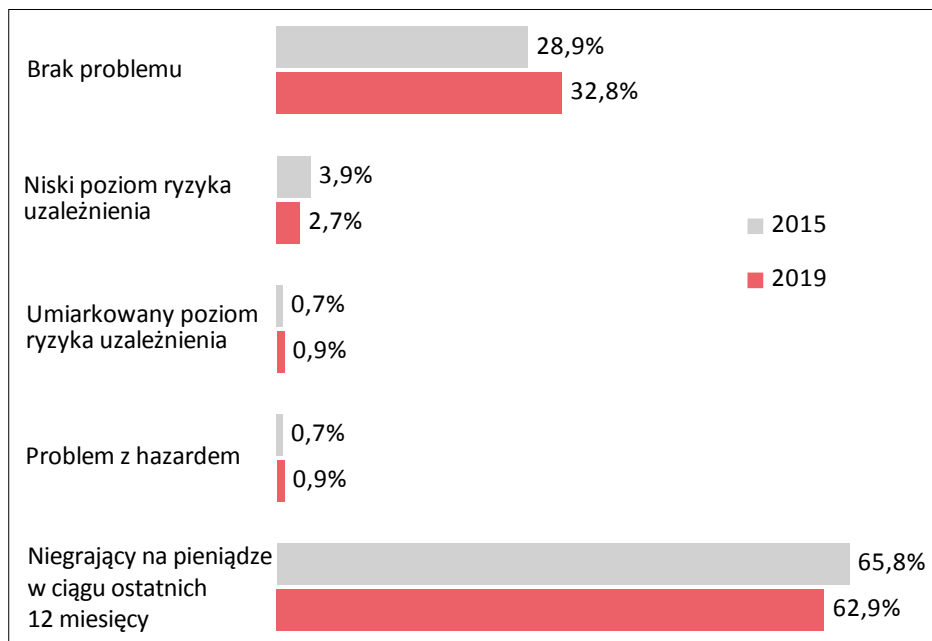
Spośród wszystkich gier na liście największą popularnością cieszą się gry Totalizatora Sportowego (grało w nie 27,4% badanych; zob. tabela 1). Na kolejnych miejscach, ze znacznie słabszymi wynikami, plasują się

Tabela 1. Popularność gier wśród badanych.

Rodzaj gier w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem	Ogół badanych	
	2015	2019
	w procentach	
Gry liczbowe Totalizatora Sportowego (Lotto, Multi Multi itp.)	26,8	27,4
Zdraпки	13,4	16,3
Loterie/konkursy SMS-owe	7,4	6,3
Automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi	4,5	3,8
Zakłady bukmacherskie poza Internetem	2,4	2,1
Karty prywatnie (poza kasynem i poza internetem)	2,9	2,7
Gry i zakłady (bez względu na rodzaj) w internecie	1,1	1,2
Gry w kasynie (poza internetem) – ruletka, karty i inne	0,8	1,2
Wyścigi konne lub innych zwierząt – na torze	0,5	0,5
Inne	0,8	0,5

Źródło: Raport z badań *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019*, s. 154.

Rysunek 1. Zagrożenie uzależnieniem od hazardu w polskim społeczeństwie.

Źródło: Raport z badań *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych* – edycja 2018/2019, s. 158.

zdrapki (16,3%), loterie/konkursy SMS-owe (6,3%) oraz automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi – gra w nie 3,8% obywateli naszego kraju w wieku 15+. Ranking popularności gier nie uległ zasadniczym zmianom w porównaniu z wynikami z 2015 roku.

Tabela 2. Świadomość potencjału uzależniającego gier na pieniądze.

2019 rok	Czy są rodzaje gier, od których można się łatwiej uzależnić? Ocena na skali od 1 („ta gra w ogóle nie uzależnia”) do 10 („ta gra uzależnia w bardzo dużym stopniu”)			
	Niegrający		Gracze	
	średnia	mediana	średnia	mediana
Automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi	8,48	10	8,26	9
Gry Totalizatora Sportowego (Lotto, Multi Multi itp.)	7,89	8	7,17	8
Zdrapki	6,67	7	6,00	6
Loterie i konkursy SMS-owe	6,95	7	6,12	6
Gry w kasynie – ruletka, poker (poza internetem)	8,85	10	8,65	10
Poker w gronie znajomych, rodziny	6,97	8	6,20	6
Wyścigi konne na torze	7,89	9	7,52	8
Zakłady bukmacherskie	8,43	9	8,21	9
Gry na pieniądze w internecie (w kasynie internetowym)	8,41	9	8,11	9

Źródło: Raport z badań *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych* – edycja 2018/2019, s. 179.

„Gracze” najczęściej angażują się tylko w jedną grę – ponad połowa z nich (56,5%, a więc 21% ogółu respondentów) wskazała tylko jedną pozycję z listy. Pozostali przeważnie grali w dwie lub trzy gry (odpowiednio 10,7% i 3,8%), znacznie rzadziej natomiast w cztery lub więcej gier.

W porównaniu z rokiem 2015 nieco spadła częstość grania. Najbardziej spektakularne spadki częstości grania nastąpiły w przypadku graczy grających na automatach – liczba heavy userów (grających codziennie lub kilka razy w tygodniu) spadła z 31,4% do 8,8% grających na tych maszynach. Prawdopodobnie mamy tu do czynienia z efektem nowelizacji ustawy hazardowej, która miała

miejsce w 2017 roku i ograniczyła możliwość grania na pieniądze, między innymi grania na automatach z tzw. niskimi wygranymi.

Gra na pieniądze to zjawisko o dosyć szerokim społecznym zasięgu. Grają kobiety i mężczyźni, ludzie o różnym wykształceniu, miejscu zamieszkania i różnych dochodach. Na podstawie danych, którymi dysponujemy, można wskazać jednak pewne prawidłowości: na pieniądze częściej grają mężczyźni niż kobiety; ludzie młodzi w wieku 18–34 lata niż młodszy i starsi; mieszkańcy miast niż mieszkańcy wsi (przy czym im większe miasto, tym większa relatywna liczba graczy); ludzie dobrze wykształceni niż słabo wykształceni; zarabiający lepiej niż zarabiający gorzej; ludzie oceniający swoją sytuację materialną jako dobrą niż ludzie oceniający ją jako złą.

Zagrożenie uzależnieniem od gier hazardowych

Aby ocenić ryzyko uzależnienia od hazardu wśród badanych, wykorzystano metodę Kanadyjskiego Indeksu Gier Hazardowych (*Canadian Problem Gambling Index*). W ciągu ostatnich czterech lat odsetek grających nieco wzrósł, ale wzrost ten dotyczy kategorii graczy bez problemu hazardowego. W tym samym okresie odsetek osób zagrożonych uzależnieniem i uzależnionych od hazardu minimalnie spadł. Obecnie 3,6% badanych gra tak, że

Tabela 3. Deklaracje podzielenia przekonań dotyczących gier. Stosunek średnich wartości wśród grających uzależnionych od hazardu lub zagrożonych uzależnieniem do średnich wartości grających, którzy nie mają problemu z hazardem.

Złudzenie hazardzysty	Po serii przegranych musi w końcu przyjść wygrana	1,72
	Jeśli udało się wygrać raz, na pewno kiedyś wygra się ponownie	1,70
	Im więcej przegranych, tym większe prawdopodobieństwo, że wygrana jest już blisko	1,75
	Jeśli gracz prawie wygrywa, to znak, że prawdziwa wygrana jest dosłownie „o krok”	1,64
Poczucie kontroli	Umiejętności gracza zwiększają jego szanse na wygraną	1,29
	Doświadczony gracz jest w stanie wpływać na korzystny dla siebie wynik gry	1,42
	Przegrane nie idą na marne, lecz dają graczowi doświadczenie i umiejętności, dzięki którym zwiększa on swoje szanse na wygraną	1,70
	Można nauczyć się tak grać, aby częściej wygrywać	1,55
Myślenie magiczne	Podczas gry nie wolno lekceważyć swoich przeczuć i intuicji	1,29
	Warto mieć swoje szczęśliwe numery, kolory, gadżety czy talizmany, które pomagają wygrać	1,54
	Dobry gracz zawsze dba, aby grać w warunkach i okolicznościach, które przynoszą mu szczęście	1,33
	Po serii przegranych warto sprawdzić, co mogło przynieść graczowi pecha, aby wyeliminować ten element na przyszłość	1,70

Średnia wśród grających, którzy nie mają problemu z hazardem = 1. Źródło: Raport z badań *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019*, s. 176.

można w ich przypadku mówić o ryzyku uzależnienia, zaś 0,9% ma problem z hazardem (zob. rysunek 1).

Na podstawie zmiennych społeczno-demograficznych można wnioskować, że symptomy problemu z hazardem wśród graczy częściej mają mężczyźni niż kobiety;

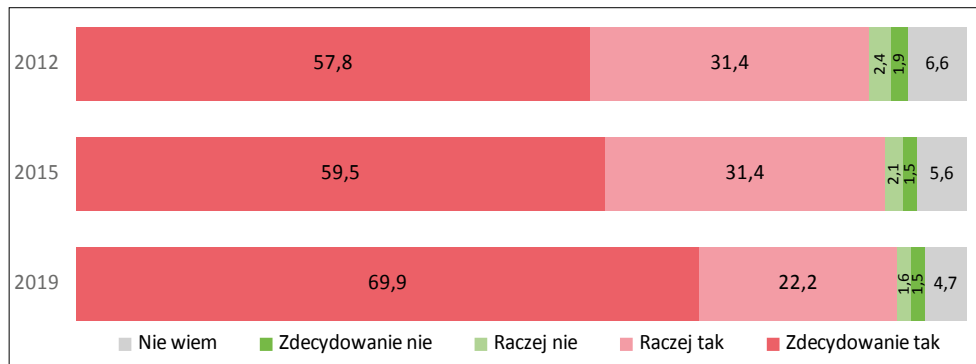
nieletni (poniżej 18. roku życia) i ludzie bardzo młodzi (18–24 lata) niż starsi; osoby z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym niż lepiej wykształceni (co prawdopodobnie jest powiązane z wiekiem); osoby oceniające swoją sytuację materialną jako złą niż oceniający ją jako średnią lub dobrą.

W porównaniu z badaniem z 2015 roku wzrosła świadomość potencjału uzależniającego gier na pieniądze. Jako wyraz rzeczywistej świadomości zagrożenia można traktować odpowiedź udzielaną w formie kategorycznej („zdecydowanie tak”) na pytanie: „Czy można uzależnić się od gier na pieniądze?”. Odsetek takich odpowiedzi wzrósł o około 10 punktów, do poziomu 69,9% ogółu badanych (zob. rysunek 2). Za gry o najwyższym potencjale uzależniającym badani uznają gry w kasynie, automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi, zakłady bukmacherskie oraz gry na pieniądze w internecie. Co jednak niepokojące – „gracze” oceniają wszystkie gry jako mniej uzależniające niż niegrający (zob. tabela 2).

Przekonania graczy dotyczące gier losowych

Chcąc poznać stan świadomości graczy, pytano ich, dlaczego angażują się w gry na pieniądze. Przedstawiono im szesnaście stwierdzeń, prosząc, by ocenili (na skali od 1 do 10), w jakim stopniu każde z nich pasuje do nich samych. Według deklaracji samych grających, największą rolę odgrywają pobudki natury finansowej i rozrywkowej (zob. rysunek 3). Grają, by przeżyć pozytywne emocje związane z nadzieją na wygraną. Chodzi im o to, aby poprawić swoją sytuację materialną (średnia 3,28) albo mieć przyjemność z wygrania choćby małej kwoty (średnia 3,13). Są tacy, którzy liczą na dużą wygraną (średnia 2,69) i po prostu chcą się dobrze bawić (średnia 2,46).

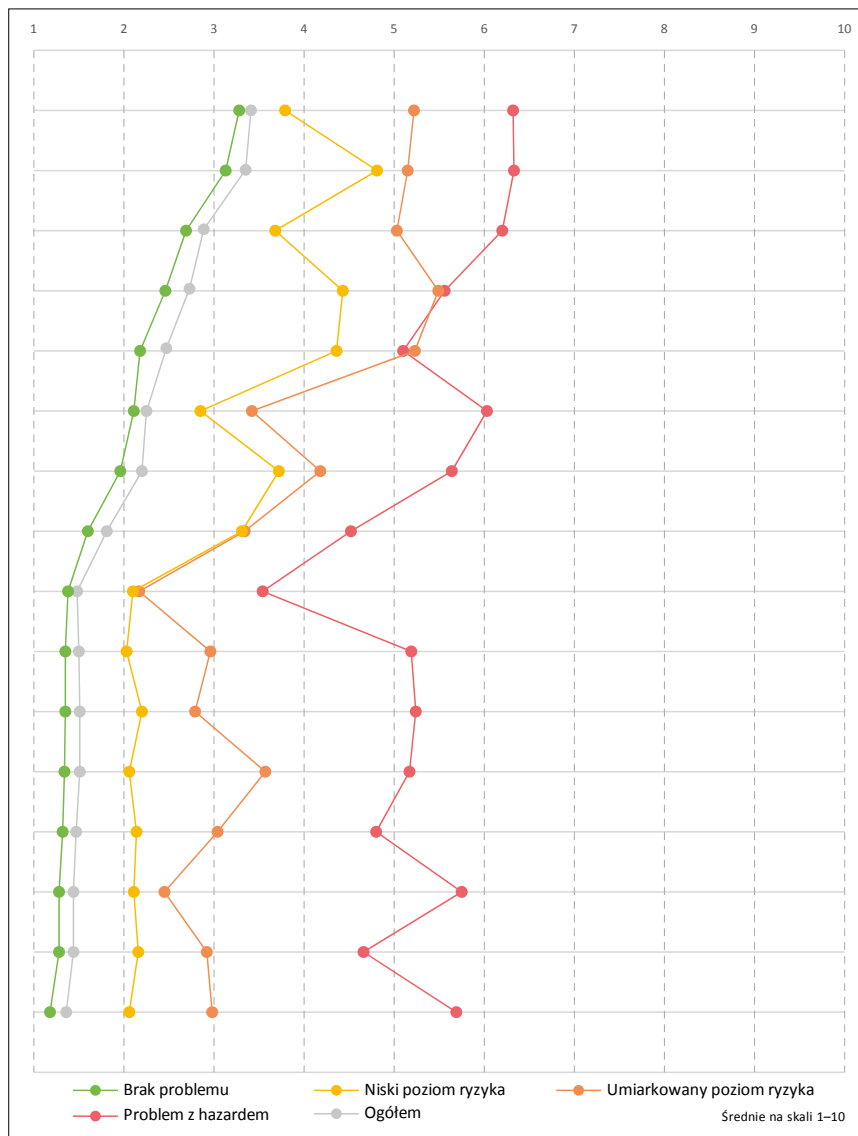
Rysunek 2. Czy Pana(i) zdaniem można uzależnić się od gier na pieniądze?

Źródło: Raport z badań *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019*, s. 177.

Deklaracje badanych bez problemu hazardowego różnią się istotnie od deklaracji osób znajdujących się w grupie ryzyka. Im wyższe ryzyko uzależnienia, tym wyższa identyfikacja z każdym z proponowanych respondentom stwierdzeń. Osoby grające bezproblemowo osiągały średnie na skalach w przedziale od 1,18 do 3,28. Z kolei w przypad-

Rysunek 3. Odczytam kilka stwierdzeń opisujących motywy, dla których ludzie grają w gry typu hazardowego, na pieniądze. O każdym z tych stwierdzeń proszę powiedzieć, w jakim stopniu pasuje ono do Pana(i). Odpowiadając, proszę użyć skali od 1 do 10, na której 1 oznacza „zdecydowanie do mnie nie pasuje”, a 10 – „zdecydowanie do mnie pasuje”.

Źródło: Raport z badań *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych* – edycja 2018/2019, s. 167.

ku hazardystów przedział ten wynosi od 3,54 do 6,33. W przypadku badanych z problemem hazardowym na pierwszy plan wysuwają się sprawy finansowe. Grają oni po to, aby poprawić swoją sytuację materialną, wygrać choćby małą kwotę, wygrać dużą wygraną, zdobyć pieniądze na „ekstra wydatek”, odegrać się. Ponadto grają, bo nie mogą przestać, tkwią w środowisku, które również gra oraz próbują rozładować stres.

Badani uzależnieni od hazardu lub zagrożeni uzależnieniem częściej podzielają także złudne przekonania dotyczące gier hazardowych mogące sprzyjać ryzykownej grze. Typowe dla hazardystów błędy po-

znanwsze to tak zwane „złudzenie hazardysty” (wiara w możliwość przewidzenia rezultatu na podstawie wcześniejszych wyników), poczucie kontroli nad przebiegiem gry (dzięki własnym działaniom i umiejętnościom) i „myślenie magiczne” (przekonanie, że określone rytuały czy przedmioty mają wpływ na prawdopodobieństwo wygranej). Wśród ogółu badanych opinie te są dość rzadko spotykane. Z kolei badani uzależnieni od hazardu lub zagrożeni uzależnieniem uzyskują znacząco wyższe wyniki na wszystkich skalach (zob. tabela 3). Oznacza to, że błędy poznawcze dotyczące gier są wśród nich znacznie bardziej rozpowszechnione, a możliwości racjonalnego podejścia – ograniczone. Co znaczące, różnica między grającymi zagrożonymi uzależnieniem i tymi, u których ten problem nie występuje, jest największa w przypadku stwierdzeń będących uzasadnieniem lub racjonalizacją przegranej.

Trzeba jednak zauważyć, że w innym wymiarze badani uzależnieni od hazardu wykazują się bardziej pesymistycznym spojrzeniem na grę, niż grający w sposób bezproblemowy i zagrożeni uzależnieniem. Podczas gry wśród ogółu graczy średnie deklarowane wygrane (192 zł) przewyższają średnie deklarowane wydatki na grę (180 zł), wśród respondentów uzyskujących najwyższe wyniki na skali CPGI średnie wydatki (2053 zł) są wyraźnie wyższe, niż średnie wygrane (1697 zł).

Badanie ilościowe przeprowadzono metodą bezpośredniego wywiadu ankieterskiego (face-to-face) wspomaganego komputerowo (CAPI) w dniach od 15 października 2018 roku do 28 lutego 2019 roku na reprezentatywnej ogólnopolskiej losowej próbie osób w wieku 15 lat i więcej lat. Operatorem losowania próby stanowiły zbiory Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL). Zrealizowano 4025 wywiadów.

Antoni Głowacki
Fundacja CBOS